

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας | Σάββατο 16 Απριλίου 2016

ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ | Ιστορικός, Υπεύθυνος Ιστορικών Αρχείων Μουσείου Μπενάκη

Από τον πόλεμο του 1940 έως την δικτατορία του 1967. Ο ελληνικός στρατός στον 20ο αιώνα: η «εθνική αποστολή», η σχέση με την κοινωνία, οι παρεμβάσεις και οι επεμβάσεις στην πολιτική ζωή.

Βιογραφικό σημείωμα

Αθήνα 1962

Τομέας επιστημονικών ενδιαφερόντων ο 20^{ος} αιώνας.

Σπουδές ιστορίας στο πανεπιστήμιο της Σιένα στην Ιταλία. Πτυχιακή διατριβή: «Η επέκταση της Ιταλίας στην ανατολική Μεσόγειο και η ελληνική αντίδραση κατά την χρονική περίοδο 1910-1915» Εκπονεί διδακτορική διατριβή στο πανεπιστήμιο Κρήτης: «Ο πολιτικός ρόλος του Ελληνικού Στρατού κατά την περίοδο 1940-1949».

Δημοσιεύσεις σχετικά με ζητήματα της κατοχικής περιόδου, του Εμφυλίου Πολέμου και της Δικτατορίας του 1967. Ειδικότερα προσεγγίσεις με θέμα: την διαμόρφωση του αστικού πολιτικού πόλου κατά την περίοδο της Κατοχής, τις συσσωματώσεις στο ελληνικό πολιτικό τοπίο στην Μέση Ανατολή, την ανασυγκρότηση σε πολιτικό πλαίσιο του μεταπολεμικού στρατού, τις πολιτικές διώξεις στην μεταπολεμική Ελλάδα, την λειτουργία του στρατοπέδου της Μακρονήσου, την εμπλοκή του στρατού στην πολιτική ζωή της χώρας, την αντίσταση κατά της Δικτατορίας.

Επιμέλειες ιστορικών εκθέσεων με θέμα την πολιτική ζωή και δράση στην Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα.

Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές σχετικές με την πολιτική και την κοινωνική ιστορία της Ελλάδας.

Μέλος της ΕΜΝΕ (περιοδικό *Μνήμων*) και των Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας.

Εργάζεται ως ιστορικός, υπεύθυνος των Ιστορικών Αρχείων του Μουσείου Μπενάκη.

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας | Σάββατο 16 Απριλίου 2016

ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ | Ιστορικός, Υπεύθυνος Ιστορικών Αρχείων Μουσείου Μπενάκη

Από τον πόλεμο του 1940 έως την δικτατορία του 1967. Ο ελληνικός στρατός στον 20ο αιώνα: η «εθνική αποστολή», η σχέση με την κοινωνία, οι παρεμβάσεις και οι επεμβάσεις στην πολιτική ζωή.

Περίληψη εκπαιδευτικού σεμιναρίου

Αφετηρία για την διαδικασία ανατροπής των έως τότε συνθηκών εντός του ελληνικού στρατού αποτέλεσε η πυκνή πολεμική δραστηριότητα της δεκαετίας του 1940 και η πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα. Και τα δύο αυτά πεδία χαρακτηρίστηκαν από εντονότερες συγκρούσεις οι οποίες σημάδεψαν το τότε παρόν και εφοδίασαν με πλήθος συμβόλων και συμβολισμών την συνέχεια. Ο πόλεμος του 1940-1941, η κατοχή, η αντίσταση, η ελληνική παρουσία στην Μέση Ανατολή και οι εμφύλιες συγκρούσεις έδωσαν διαφορετικές ταυτότητες και ρόλους στους έλληνες αξιωματικούς. Ο Δεκέμβριος του 1944 και ο Εμφύλιος πόλεμος ακύρωσαν την όποια συνθετική διαδικασία εντός του στρατού και τον μετέτρεψαν σε πολιτικό θεματοφύλακα του μετεμφυλιακού κράτους. Η «βουβή» δεκαετία του 1950 που ακολούθησε, εδραίωσε τον αντικομμουνισμό ως βασική και εκβιαστική πολιτική ανάγκη του κράτους και εδραίωσε τον στρατό ως κύριο εργαλείο του πολιτικού ελέγχου. Στα χρόνια που ακολούθησαν, ο στρατός αποτέλεσε βασικό άξονα του «βαθέως» κράτους και η συνομωσία που προστατευμένα λειτουργούσε εντός του, ανέδειξε μια στρατοκρατική αντίληψη η οποία όμως για πρώτη φορά αποδεσμεύτηκε από τα πολιτικά περιβάλλοντα και λειτούργησε ιδιοτελώς. Την 21^η Απριλίου 1967, ο στρατός ως εθνικό σύστημα διεκδίκησε για πρώτη φορά κυρίαρχο πολιτικό ρόλο. Η παταγώδης αποτυχία και η τουρκική εισβολή στην Κύπρο, ακύρωσε ευτυχώς το πολιτικό του ρόλο δημιουργώντας όμως παράλληλα ένα νέο εθνικό τραύμα.

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας | Σάββατο 16 Απριλίου 2016

ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ | Ιστορικός, Υπεύθυνος Ιστορικών Αρχείων Μουσείου Μπενάκη

Από τον πόλεμο του 1940 έως την δικτατορία του 1967. Ο ελληνικός στρατός στον 20ο αιώνα: η «εθνική αποστολή», η σχέση με την κοινωνία, οι παρεμβάσεις και οι επεμβάσεις στην πολιτική ζωή.

Σημειώσεις εκπαιδευτικού σεμιναρίου

Σχεδιάγραμμα

- Η «εθνική αποστολή» του Ελληνικού Στρατού και η ιδεολογία του αλυτρωτισμού.
- Πολιτικές ανατροπές και κοινωνικές εξελίξεις: η δημιουργία του βενιζελικού στρατού.
- Κίνημα 1935 και η επιστροφή του στρατού στους κόλπους του Θρόνου.
- Πόλεμος της Αλβανίας και η λαϊκότητα του στρατού. Η δράση στο Μέτωπο και η προετοιμασία της Αντίστασης.
- Κατοχή. Δράση και αδράνεια των αξιωματικών. Ένοπλη αντίσταση και πολιτικές προτάσεις. Μέση Ανατολή και η λειτουργία του εργαστηρίου της μεταπολεμικής Ελλάδας.
- Εμφύλιες συγκρούσεις της Κατοχής. Οι παλιές αφετηρίες και οι νέοι ρόλοι των αξιωματικών.
- Δεκέμβριος 1944. Η ήττα της Αριστεράς. Η ανατροπή της εαμικής προοπτικής. Η νέα συσσωμάτωση του αστικού κόσμου. Ο νέος Ελληνικός Στρατός, ηθικό και ιδεολογία.
- Εμφύλιος πόλεμος. Το Σώμα των Αξιωματικών και η ρητή πολιτική παρέμβαση. Η εφαρμογή του πολιτικού ρόλου και το στρατόπεδο της Μακρονήσου, η περίπτωση της «Εθνικής Ηθικής Αγωγής».
- Η νίκη του Γράμμου και η συνέχεια της στην δεκαετία του 1950. Στρατός και Θρόνος: μια αντιπολιτική συνεργασία.
- Τα sixties της ελληνικής κοινωνίας, οι φόβοι του Θρόνου και του στρατού. Η νίκη της Ενώσεως Κέντρου, η υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ και οι αντιδράσεις του πολιτικού πλαισίου. Ιούλιος 1965, ο στρατός στα χέρια των «ιδιοκτητών» του και η προετοιμασία του ελέγχου της χώρας
- 21^η Απριλίου 1967. Η αυτονόμηση του στρατιωτικού βραχίονα, το αποτέλεσμα μιας αντικομμουνιστικής και αντιπολιτικής επώασης.

Από τον πόλεμο του 1940 έως την δικτατορία του 1967.

Ο ελληνικός στρατός στον 20ο αιώνα: η «εθνική αποστολή», η σχέση με την κοινωνία, οι παρεμβάσεις και οι επεμβάσεις στην πολιτική ζωή.

Ο Ελληνικός Στρατός αποτέλεσε ήδη από την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους την αιχμή του δόρατος για την πραγματοποίηση της Μεγάλης Ιδέας και για την εφαρμογή του ελληνικού αλυτρωτισμού. Επρόκειτο για μια «υψηλή» αποστολή την οποία εν μέρει του ανέθεσε το σύνολο του ελληνισμού αλλά εν μέρει την διεκδίκησε και μόνος του ως ο κυριότερος, τελικά, φορέας της εθνικής ιδεολογίας.

Έκτοτε ο στρατός ενεπλάκη σε κάθε εθνική και πατριωτική διαδικασία λειτουργώντας πολύ συχνά σαν τον κύριο θεματοφύλακα των εθνικών «δικαίων» και των εθνικών διεκδικήσεων. Με αφετηρία τα παραπάνω διαμορφώθηκε μια παράδοση παραλλήλως αστική και λαϊκή η οποία οδήγησε στην συνύφανση κοινωνίας και στρατού επί ενός ισχυρού πατριωτικού πλαισίου. Σταδιακά διαμορφώθηκε ένα κύρος εθνικής εμπέλειας που απολάμβανε ο στρατός, απέναντι στο κύρος αυτό ο θρόνος και η πολιτική ηγεσία της χώρας

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση

κράτησαν μια διττή στάση, αφενός καλλιεργούσαν την εθνική απήχηση του στρατού και αφετέρου στόχευαν διαρκώς στον απόλυτο έλεγχο του.

Η αρχή του ελληνικού 20^{ου} αιώνα, το κίνημα του 1909, η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου και οι Βαλκανικοί πόλεμοι επέτρεψαν την είσοδο στο σώμα των αξιωματικών, εκπροσώπων των μεσαίων και των αγροτικών κοινωνικών στρωμάτων, τα οποία είχαν πολιτικά με την βενιζελικό χώρο. Η είσοδος αυτή διαμόρφωσε σταδιακά δύο παρατάξεις εντός του στρατού οι οποίες αντιστοιχούσαν τελικά με εκείνες της πολιτικής σκηνής.

Το φιλοβενιζελικό κίνημα του 1935 και η αποτυχία του οδήγησε στην μαζική αποπομπή των βενιζελικών αξιωματικών και την μεταβολή του στρατού σε εργαλείο του θρόνου και του μεταξικού καθεστώτος.

Ο πόλεμος του 1940-1941, στο εξάμηνο που διήρκεσε, ανανέωσε την λαϊκότητα του στρατού κα μέσω αυτής την σύνδεση του με την κοινωνία. Η παράδοση των όπλων και η Κατοχή που ακολούθησε, άνοιξε δύο δρόμους για τους έλληνες αξιωματικούς: εκείνον της ηττοπάθειας και της αδράνειας και εκείνον της δράσης, δρόμους μάλλον αντίστοιχους με εκείνους επί των οποίων κινήθηκε η ελληνική κοινωνία. Η δραστηριοποίηση των αξιωματικών αναπτύχθηκε σε αρκετά πεδία εντός Ελλάδας και σε εκείνο της επίσημης εξόριστης λειτουργίας του κράτος στην Μέση Ανατολή. Η εμφύλια σύγκρουση μεταξύ των ελληνικών αντιστασιακών οργανώσεων έδειξε ήδη από τα τέλη του 1943 ότι τα βασικά ζητούμενα ήταν αφενός η πίεση κατά των κατακτητών και η καλλιέργεια υψηλού πατριωτικού φρονήματος αλλά και η ισχυροποίηση της κάθε αντιστασιακής παράταξης με ορίζοντα το πολιτικό τοπίο της χώρας μετά την Απελευθέρωση.

Αντιστοίχως στην Μέση Ανατολή οι εξελίξεις που αφορούσαν τα ελληνικά ζητήματα έδειξαν ήδη από τον Μάρτιο του 1943 ότι οι πολιτικές παρατάξεις του ελληνικού Μεσοπολέμου (φιλοβασιλικοί, Φιλελεύθεροι και αριστερό κίνημα) διεκδικούσαν η κάθε μια ξεχωριστά το πολιτικό έλεγχο του εξόριστου στρατού με στόχο την ενίσχυση του ρόλου της κάθε μίας παράταξης στην μεταπολεμική Ελλάδα. Στο εξόριστο ελληνικό πλαίσιο, στην Αίγυπτο, η αστική συσσωμάτωση και η σύνδεση των μεγάλων αντιπάλων του Εθνικού Διχασμού (βασιλοφρόνων και Φιλελεύθερων) επήλθε νωρίτερα από την αντίστοιχη στην Ελλάδα. Την προσέγγιση οριστικοποίησε το αποτυχημένο αριστερό κίνημα στην Μέση Ανατολή, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα τον έλεγχο του εξόριστου στρατού από την φιλοβασιλική παράταξη αλλά και την εδραίωση σε μερίδα νέων αξιωματικών ενός στρατοκρατικού πνεύματος το οποίο όριζε τον στρατό ικανό αλλά και αρμόδιο και για την πολιτική διακυβέρνηση της χώρας. Η ομάδα αυτή θα αυτονομηθεί από τους ανωτέρους της και θα συγκροτήσει τις παραμονές της δεκεμβριανής σύγκρουσης στην Αθήνα την συνωμοτική οργάνωση νέων αξιωματικών ΙΔΕΑ (Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών) όπου αργότερα κατά την διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου θα έχει σαφή αλλά και αυτόνομο παρεμβατικό ρόλο στην πολιτική λειτουργία της χώρας.

Την Απελευθέρωση διαδέχθηκε ο Δεκέμβρης του 1944 όπου η ήττα του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ στην Αθήνα τον Ιανουάριο του 1945, οριστικοποίησε και στην ελεύθερη χώρα την συσπείρωση του αστικού πόλου απέναντι στην εαμική Αριστερά.

Η μεταπολεμική περίοδος στον Ελληνικό Στρατό έχει ως αφετηρία εκτεταμένες εκκαθαρίσεις στο Σώμα των Αξιωματικών, όπου με κριτήριο την ένταξη στον ΕΛΑΣ ή την συμπάθεια στο ΕΑΜ αποπέμφθηκε το σχεδόν το σύνολο όσων κατά την Κατοχή δραστηριοποιήθηκαν στην εαμική αντίσταση. Μαζί με τους πολεμιστές του Ρίμινι, εκείνους του ΕΔΕΣ και τα μέλη των αστικών αντιστασιακών οργανώσεων της Αθήνας, παρέμειναν στον νέο στρατό οι αδρανήσαντες κατά την Κατοχή αλλά και όσοι συμμετείχαν στα Τάγματα Ασφαλείας. Με αυτήν την σύνθεση εισήλθε ο στρατός στην εμφύλια σύγκρουση 1946-1949. Παράλληλα στην μεταπολεμική Στρατιωτική Σχολή των Ευελπίδων, ήδη από τον Αύγουστο του 1945, οργανώθηκαν τάξεις, τροφοδοτούμενες από υποψηφίους οι οποίοι πληρούσαν τις παραπάνω προϋποθέσεις και, σε σύντομους χρόνους, απέδωσε σταδιακά μεγάλο αριθμό αποφοίτων ανθυπολοχαγών οι οποίοι στελέχωσαν μαχόμενο

Εθνικό Στρατό στην εμφύλια σύγκρουση εναντίον του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας.

Ειδική περίπτωση για την εφαρμογή του πολιτικού ρόλου του στρατού κατά τον Εμφύλιο πόλεμο, αποτέλεσε και η περίπτωση της λειτουργίας του στρατοπέδου της Μακρονήσου όπου για πρώτη φορά στην Ελλάδα εφαρμόστηκε μαζικά μια βάρβαρη μέθοδος με σκοπό την απόσπαση της «δηλώσεως μετανοίας»

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση

όπου θα εξασφάλιζε για το καθεστώς την πολιτική «ανάληψη» και την «εθνική διαπαιδαγώγηση» των στρατιωτών που είχε συγκεντρώσει εκεί.

Η πολεμική συντριβή της κομμουνιστικής αριστεράς στον Γράμμο τον Αύγουστο του 1949 παρέδωσε στην ελληνική κοινωνία έναν στρατό νικητή σε μια πολιτική νίκη, κυρίως όμως παρέδωσε έναν στρατό θεματοφύλακα πλέον του αντικομμουνισμού, ο οποίος και θα αποτελέσει, παρά κάποιες ανίσχυρες αντιρρήσεις, την ιδεολογία του ελληνικού κράτους για τις δεκαετίες που θα ακολουθήσουν.

Ωστόσο, όσο και αν ο ελληνικός αντικομμουνισμός, λόγω του Εμφυλίου πολέμου, αποτελούσε ενδεχομένως ένα είδος εμπροσθίου λαϊκής απαίτησης των νικητών και εξέφραζε ισχυρό μέρος από τα συντηρητικότερα τμήματα της κοινωνίας, αποτέλεσε «πολιτικό επάγγελμα» αφού συνδυάστηκε με την νομή του κράτους, με την νομή της οικονομίας αλλά και με την πλέον εκδικητική και βάρβαρη πολιτική πρακτική σε βάρος των ηττημένων.

Στο παραπάνω πλαίσιο επέστρεψε μεν ο στρατός στους στρατώνες διεκδικώντας όμως σαφή και παρεμβατικό ρόλο και στην μετεμφυλιακή ειρήνη. Σε συνέχεια του πολεμικού-πολιτικού ρόλου που είχε στον Εμφύλιο πόλεμο ανέλαβε τελικά, μέσω των υπηρεσιών του, τον ρόλο του ελεγκτή των πολιτικών φρονημάτων των στρατευμένων. Παράλληλα στο εσωτερικό του Σώματος των Αξιωματικών, που αριθμούσε περίπου 10.000 άτομα, δημιουργήθηκαν τρία πεδία τα οποία λειτούργησαν από το 1950 έως το 1967. Τα πεδία αυτά χωρίς να συνδέονται άμεσα με πολιτικούς χώρους εξέφραζαν, επί της ουσίας την αστική πολιτική αντίληψη. Τα δύο από αυτά διατηρούσαν ποιοτικά χαρακτηριστικά με επαγγελματική λογική. Το πρώτο το αποτελούσαν οι πιστοί στον θρόνο αξιωματικοί, με χαρακτηριστικά σωστού επαγγελματισμού στην εκτέλεση των καθηκόντων τους, ενδεχομένως οι περισσότεροι να μετείχαν αρχικά στην στρατοκρατική συνομωσία του ΙΔΕΑ όμως είχαν ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1950 αδρανήσει στην υποστήριξη αυτού του πλαισίου. Το δεύτερο πεδίο αποτελούνταν από ένα περιορισμένο αριθμό αξιωματικών οι οποίοι, δρούσαν απολύτως επαγγελματικά αλλά διαφοροποιούνταν από τους προηγούμενους αφού προέρχονταν από οικογένειες του βενιζελικού χώρου και είχαν ως γνώμονα της ηθικής τους την πατριωτική λογική του στρατηγού Πλαστήρα. Το τρίτο πεδίο αφορούσε τον μεγάλο αριθμό οι οποίοι προέρχονταν από τις πολυάριθμες τάξεις της Σχολής των Ευελπίδων της περιόδου του Εμφυλίου πολέμου και μετά. Το πεδίο αυτό, λόγω μεγάλου αριθμητικού όγκου και του περιορισμένου επαγγελματισμού των μελών του αποτέλεσε το κύριο πεδίο άγρας οπαδών από της συνομωσία η οποία, παρά την αδρανοποίηση του ΙΔΕΑ εξακολουθούσε να λειτουργεί κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1950, κυρίως μέσα από την οργάνωση ΕΕΝΑ (Εθνική Ένωση Νέων Αξιωματικών) αλλά και μέσα από την συνωμοτική προσωπικότητα του μετέπειτα δικτάτορα Γεώργιου Παπαδόπουλου. Κατά την περίοδο αυτή δομείται εκ μέρους της συνομωσίας η απαξίωση της πολιτικής λειτουργίας από τον στρατό και εδραιώνεται, παρά την ειρήνη, η πεποίθηση ότι η μόνη ασφαλής λύση θα προέλθει από τον στρατό.

Τα ενδιαφέρον στοιχείο της περιόδου 1950-1967 δεν είναι μόνον η ύπαρξη συνομωσίας εντός του στρατού αλλά η αποδοχή της, η έγκριση της και η χρησιμοποίηση της κυρίως από τον Θρόνο, όπου χωρίς την υποστήριξη του η συνομωσία θα ήταν αδύνατο να υπάρξει.

Το πλαίσιο αυτής της στενής σχέσης μεταξύ Θρόνου και συνομωτούντος στρατού προσπάθησε, ματαιώς, να διαρρήξει ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ως πρωθυπουργός το 1958. Οι εταίροι του πλαισίου (Θρόνος και στρατός) αλληλοϋποστηρίζονταν προκειμένου ο πρώτος να μην βρεθεί ποτέ χωρίς τον ένοπλο βραχίονα του κράτους στην υπηρεσία του και ο δεύτερος προκειμένου να του επιτρέπεται στο διηνεκές να ελέγχει τον ηθικό προσανατολισμό του ελληνικού πατριωτισμού με βάση την νίκη του Γράμμου. Πλείστες οι εφαρμογές της συνεργασίας, αρχής γενομένης από τον έλεγχο των πολιτικών φρονημάτων όσων υπηρετούσαν την θητεία τους και φτάνοντας μέχρι την παρεμβατικότητα έμμεσα ή και άμεσα στις εκλογικές διαδικασίες της περιόδου.

Ωστόσο, οι κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις που αναπτύχθηκαν μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και απέκτησαν σθένος παρά τις αντιξοότητες, έφεραν την Ένωση Κέντρου στην εξουσία το 1964. Το γεγονός αμφισβήτησε τον έλεγχο του κράτους από το κυρίαρχο μετεμφυλιακό πλαίσιο και η υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ έδωσε το στίγμα για τις προθέσεις των κυρίαρχων πολιτικών δυνάμεων σχετικά με τον έλεγχο του στρατού.

Ο Ιούλιος του 1965 απελευθέρωσε εκτός άλλων και την συνομωσία στον στρατό όπου κινήθηκε για πρώτη φορά αυτοβούλως και ιδιοτελώς σε σχέση με την πολιτική και πολιτειακή της ηγεσία.

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση

Η επιβολή της δικτατορίας του 1967 αποτέλεσε ένα ευρύτατο συνδυασμό παραγόντων. Μεταξύ πολλών άλλων αξίζει να πούμε ότι το πραξικόπημα το κατέστησε εφικτό η εδραίωση του «επαγγελματικού» αντικομμουνισμού και το επέτρεψε η ανοχή που επέδειξε ο Θρόνος στον πολιτικό ρόλο του στρατού αλλά και στην πεποίθηση που διέκρινε τον τελευταίο σχετικά με τον έλεγχο των πραγμάτων εν ειρήνη. Και τα δύο δεν ανήκαν σε ένα σύγχρονο μεταπολεμικό κράτος αλλά σε ένα κράτος που λειτουργούσε με βάση αφανείς μηχανισμούς και σε όφελος αυτών.

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση